2002. december 18. - **Markó Iván a romák lelkéről és új művéről, a Romantiádáról**

Az alapításának ötvenedik évfordulóját idén ünneplő Rajkó-zenekar nyári, jubileumi koncertjén vendégül látta Markó Iván Kossuth-díjas táncművészt is. Az első kísérletet az es elmosta, mert Koltay Gábor csak az ingyen arénát tudta garantálni, a jó időt nem. Markó Iván később egy próbán is találkozott a rajkósokkal, akik Bartók- és Kodály-művekkel örvendeztették meg. Ennek sírás lett a vége. Kicsordultak Markó Iván könnyei, mert a taps kevésnek bizonyult volna. Az ismert táncművész december 19-én, 20-án és 21-én a Nemzeti Színházban mutatja be legújabb táncrapszódiáját, a Romantiádát. A darab egyik epizódjában a művész egy vén cigányt jelenít meg. Ebből az alkalomból beszélgettünk a Kossuth-díjas táncos-koreográfussal. Kusturica egyedülállóan szép, csodálatos filmet forgatott 1988-ban A cigányok ideje címmel e különös nép életéről, boldog és boldogtalan hétköznapjairól. A sajtó tudósításai szerint mifelénk az utóbbi időben csak boldogtalan cigányokkal találkozhatna.

– Magyarországon és a világon máshol is komoly gond a cigánykérdés megoldatlansága. Emberként és művészként úgy gondolom, hogy nem lehet a zászlónkra jobbat írni, mint azt, hogy romák és nem romák csináljunk közösen egy előadást.

– A darab címe Romantiáda, de nem hiszem, hogy Markó Ivántól cigányromantikát fogunk látni. Tévednék?

– Az az igazság, hogy az előadás stílusát leginkább az alcím fejezi ki: a táncrapszódia. A rapszódia mély szenvedély,, csapongó, nagyon-nagyon érzelmes történet. Csapongás múltban, jelenben, jövőben. A darab egyszerre játszódik mindhárom időben. A jelent és a jövőt a nagy magyar klasszikusok, Liszt Ferenc, Bartók Béla csodálatos művei jelenítik meg, a múltat pedig az indiai nemzeti legenda, Ravi Shankar szitárművész idézi fel. Be kell vallanom, hogy régen szenvedtem ennyit egy m megírásával. Azért, mert úgy éreztem, hogy ezeknek a zseniális zeneszerzőknek a műveire nagyon pontos és őszinte mozdulatsorokat kell kitalálnom, és csak ugyanilyen előadásmóddal mutathatjuk be. Remélem, hogy nem a romantika fogja jellemezni, hanem elsősorban a szabadságvágy, az útkeresés, a szeretet és a szerelem. Bízom benne, hogy bizonyos mérték himnikusságot is fog sugározni, főleg az utolsó rész, amely Kodály Galántai táncok cím művére íródott. Ebben gyermekek és felnőttek együtt táncolnak, és remélem, hogy ennek a résznek lesz a legerősebb hatása.

– Milyen élmény él zenére táncolni?

– Régebben, főleg Bejart-nál, sokat táncoltam él zenére, de amióta hazajöttem, soha nem dolgoztam így. Az él zene egy csoda, mert ott születik meg, ugyanakkor nem nyújthat százszázalékos biztonságot például a tempóváltásban. Ugyanazt a mozdulatsort gyorsabban vagy lassabban eltáncolni hihetetlenül nehéz feladat.

– Mi ragadta meg a cigányok művészetében?

– Hála Istennek, nagyon jó zenekarok vannak Magyarországon, de az a szenvedély és érzelmi telítettség, amivel a Rajkó zenészei megtöltötték Liszt, Bartók, Kodály műveit, az egyedülálló. Abban a szűk próbateremben, ahol találkoztunk és felcsendült Liszt Csárdás macabréja, láttam a zenészek szemének csillogását, arcuk rezdülését, emberi tisztaságukat, ez váltotta ki belőlem azokat a heves érzelmeket. Tizenöt évvel ezelőtt megismerkedtem egy cigányprímással, és akkor vetődött fel bennem először az a gondolat, hogy milyen jó volna az

zenéjével, kíséretével együtt dolgozni. A jó Isten ezt a vágyamat most teljesítette. A művek akkor születhetnek meg, ha az ember lelke és a világ eggyé válik. Erre a találkozásra néha sokáig kell várni. A József és testvéreire negyvenöt évet vártam.

Ez a m úgy szól a cigányságról, hogy a Rajkó-zenekar játékán kívül semmi cigányos nincs benne, hanem az általános emberit szeretné megragadni és felmutatni. Talán az érzelmi telítettség és szenvedély, az időben való csapongás az, amire azt mondhatjuk, hogy a cigányokra jellemző. Sem a mozgásanyagban, sem a jelmezekben nincs, ami folklorisztikusan idézné őket. Azt akartam, hogy ennek a népnek a tehetségét, a zenéhez közeli lelkét, szabadságvágyát és az érzelmi csapongásra való hajlamát kifejezzem – nem cigányként. De az sem véletlen, hogy miért éppen a Nemzetiben mutatjuk be ezt a darabot. A cigányság ügye nemzeti ügy, és a színház pedig hihetetlenül alkalmas arra, hogy ez a táncelőadás ott jöjjön létre.

– A cigányság is szembesül a dilemmával, hogy miként őrizheti meg úgy a hagyományait, hogy közben felveszi a környez világ fordulatszámát. Ez a kettősség jelenik meg abban, hogy egy félig cigányok által előadott produkció a szerző szándéka szerint külsőségeiben mentes a cigányos elemektől?

– Erre a kettősségre nem gondoltam, de nem zárható ki, hogy a közönség azt hiszi, hogy a darab erről szól. Egy előadás akkor jó, hogyha a néz találkozási pontokat fedez fel és azonosulni tud vele. Kérem a jó Istent, segítsen nekünk abban, hogy ez az előadás olyan legyen, ami méltó az ügyhöz. Én abban bízom, hogy szeretetet vált majd ki az emberekből. Ezért csináltam. ***Zétényi Zoltán*** A szerző felvétele